

В.А. Нехай, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Д.А. Ольховик, студентка IV курсу обліково-економічного факультету
Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ЩОДО МЕТОДІВ ОЦІНКИ ІННОВАЦІЙНИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: економічні ризики, методи оцінки економічних ризиків, інноваційна діяльність

Однією з характерних ознак розвитку сучасних економічних відносин є зростання невизначеності умов господарювання, що обумовлено складністю та динамікою зовнішнього середовища, загостренням конкуренції, обмеженістю всіх видів ресурсів, падінням попиту тощо. Зростання невизначеності породжує зростання ступеня та сфери виникнення ризиків, з якими підприємства стикаються у своїй діяльності, зокрема і в процесі реалізації інноваційних проектів.

Розроблення інноваційних продуктів підприємствами завжди пов'язано з невизначеністю та великим ступенем ризику, але відмова від інноваційної діяльності може призвести до втрати підприємством своїх конкурентних переваг та банкрутства підприємства. З огляду на це, проблеми дослідження ризиків інноваційної діяльності підприємств набувають особливої актуальності.

Особливість інноваційної діяльності, як одного з різновидів підприємницької діяльності, полягає в тому, що вона пов'язана з новизною, евристичним характером науково-технічних розробок, можливістю не досягнення бажаного кінцевого результату, як функціонального, так і економічного. Про що свідчить історія великих наукових та практичних відкриттів, більшість з яких були зроблені випадково, або як побічний продукт.

Реалізація інноваційної діяльності передбачає її поетапне здійснення, починаючи від зародження ідеї до отримання остаточних результатів з врахуванням вимог споживачів та можливостей підприємства. При цьому, слід пам'ятати про основну властивість ризику: ризик існує завжди, на всіх етапах підприємницької діяльності, різниця полягає лише у ймовірності його реалізації та ступені ризику.

Інноваційний ризик – це ймовірність виникнення несприятливої ситуації або відхилення реального результату від запланованого під час здійснення інноваційної діяльності (на кожному її етапі при розробленні, впровадженні та використанні нововведень), яка може спричинити незаплановані збитки, що виникають при вкладенні підприємством коштів у виробництво нових товарів або надання послуг, у розроблення нової техніки і технології, при вкладенні коштів у розроблення управлінських інновацій, які не дадуть бажаного ефекту [5, с. 22].

Серед основних джерел виникнення інноваційних ризиків слід відмітити наступні:

- відсутність та/або нестача джерел фінансування. Досить важко переконати інвесторів у фінансуванні розробки нових продуктів, з достатньою точністю оцінити витрати на розробки, терміни науково-дослідних розробок тощо;
- відсутність (нестача) ресурсів, що забезпечують реалізацію інноваційного проекту;
- відсутність відповідної техніки та технологій;
- відтермінований у часі негативний ефект використання нового продукту;
- невідповідність отриманих фактичних функцій продукту запланованим, або перевищення функціональних можливостей продукту очікуваних функціональних потреб споживачів від продукту, що призводить до збільшення собівартості продукту.

Все вищенаведене вимагає від ризикменеджера розробки адекватних стратегій управління інноваційними ризиками. Ризиками можна керувати, використовуючи різні стратегії, що дають змогу до певної міри прогнозувати настання ризикової події та знижувати ступінь ризику.

Аналіз ризиків має комплексний характер, і його важливість полягає у створенні системи управління ризиками на стадіях ініціації, планування, реалізації і завершення проекту.

Управління ризиками повинно здійснюватися за певним алгоритмом, одним із етапів якого є оцінка ризиків. Більшість сучасних, вітчизняних і зарубіжних науковців розглядають дві групи методів оцінки підприємницького ризику: якісні та кількісні.

В наукових працях з питань управління ризиком [1-10] зазначається, що якісний аналіз передує кількісному і є вихідною інформацією для здійснення кількісного аналізу.

Специфічною особливістю якісного аналізу інноваційних ризиків, і не тільки, є попереднє визначення впливу ризиків на вартість реалізації проекту та оцінка можливих наслідків реалізації проекту. Слід пам'ятати, що підприємство як система, є відкритою системою і здійснює свою діяльність в оточуючому середовищі. Будь-які зміни у системі призводять до збурювання оточуючого середовища і відповідної реакції останнього, яка може в декілька разів перевищувати збурення визвані системою.

Завдання кількісного аналізу ризиків – числове вимірювання впливу певних видів ризику на ефективність проекту.

Методи кількісної оцінки є до певної міри уніфікованими, проте за їх допомогою не завжди можна оцінити вплив ризику на результати діяльності підприємства в усіх можливих господарських ситуаціях. Існують види ризиків, які вимагають принципово індивідуального підходу до їх оцінки та застосування, як статистичних методів, що ґрунтуються на теорії математичної статистики, так і евристичних методів. Використання кожного з них має свої переваги та недоліки. Одні методи потребують використання значного масиву інформації та разом з тим не враховують фактор часу; інші – недостатньо розроблені для використання у сучасних умовах господарювання.

Таким чином, найкращим варіантом вибору напряму мінімізації ризику є комплексне використання декількох методів, основним критерієм вибору яких виступає наявність оптимального співвідношення між досягнутим ступенем зниження ризику та витратами, пов'язаними із впровадженням заходів по їх зниженню.

Список використаних джерел: 1. *Бланк И. А.* Управление финансовыми рисками: [монографія] / И.А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 2005. – 600 с. 2. *Вітлінський В. В.* Ризикологія в зовнішньоекономічній діяльності / В.В. Вітлінський, Л.Л. Маханець. – К. : КНЕУ, 2008. – 424 с. 3. *Вітлінський В. В.* та ін. Економічний ризик: ігрові моделі: Навч. посібник / В. В. Вітлінський, П. І. Верченко, А. В. Сігал, Я. С. Наконечний; За ред. д-ра екон. наук, проф. В. В. Вітлінського. – К.: КНЕУ, 2002. – 446 с. 4. *Вітлінський В. В., Наконечний С.І.* Ризик у менеджменті / В.В. Вітлінський, С.І. Наконечний. -К.: ТОВ "Борисфен-М", 1996. - 336 с. 5. *Грачева М. В.* Управление рисками в инновационной деятельности: [учебное пособие для студентов вузов, обучающихся по экономическим специальностям] / М.В. Грачева, С.Ю. Ляпина. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2010. – 351 с. 6. *Донець Л. І.* Економічні ризики та методи їх вимірювання: навчальний посібник / Донець Л.І. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с. 7. *Нехай В. А.* Податкові ризики: зміст та методи зниження / В.А. Нехай, К.В. Гнедіна. – Науковий вісник Полісся [текст]. – Чернігів: ЧНТУ, 2015. – №2 (2).– С. 132-138 8. *Хохлов Н. В.* Управление риском / Н. В. Хохлов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 239 с. 11. 9. *Юдин Д. Б.* Математические методы управления в условиях неполной информации / Д.Б. Юдин. — М.: Сов. радио, 1974. – 400 с. 10. *Ющенко Н. Л.* Статистика : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Н. Л. Ющенко, Т. Л. Ющенко. – Чернігів : Десна Поліграф, 2015. – 344 с.